

YANGI O‘ZBEKISTONDA DAVLAT BOSHQARUVINING RAQAMLI OCHIQLIGI VA FUQAROLAR BILAN ELEKTRON MULOQOT MEXANIZMLARI

Isayeva Nishonaxon Saydullayevna

O‘zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti

katta o‘qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21096514>

Annotatsiya. Mazkur maqolada Yangi O‘zbekistonda davlat boshqaruvining raqamli ochiqligi va fuqarolar bilan elektron muloqot mexanizmlarining rivojlanishi tahlil qilingan. Rasmiy veb-saytlar, ochiq ma’lumotlar portali, Virtual qabulxona, elektron murojaatlar va jamoatchilik muhokamasi platformalarining davlat–jamiyat aloqalarini kengaytirishdagi o‘rni yoritilgan.

Kalit so‘zlar: davlat boshqaruvi, raqamli ochiqlik, elektron muloqot, ochiq ma’lumotlar, Virtual qabulxona, elektron murojaat, jamoatchilik ishtiroki, hududiy raqamlashtirish, mahalliy boshqaruv, davlat–jamiyat munosabatlari.

Yangi O‘zbekistonda davlat boshqaruvini raqamlashtirish davlat xizmatlari va idoralararo aloqalar bilan birga davlat organlari faoliyatining ochiqligi hamda fuqarolar murojaatlarini ko‘rib chiqish tizimiga ham ta’sir ko‘rsatdi. Rasmiy veb-saytlar, ochiq ma’lumotlar portali, Virtual qabulxona, jamoatchilik muhokamasi platformalari va ijtimoiy tarmoqlardagi rasmiy sahifalar davlat–jamiyat aloqalarining raqamli kanallarini kengaytirdi.

2014-yilda qabul qilingan “Davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatining ochiqligi to‘g‘risida”gi Qonun davlat organlari faoliyati haqidagi axborotni e’lon qilish, axborot so‘rovlarini ko‘rib chiqish, rasmiy veb-saytlarni yuritish va ommaviy axborot vositalari bilan hamkorlikning umumiy huquqiy asoslarini belgiladi [1]. Raqamli platformalarning rivojlanishi ushbu qonunda nazarda tutilgan axborot olish huquqini amalda ta’minlashning yangi shakllarini yaratdi.

2016-yilda Prezidentning Virtual qabulxonasi va Xalq qabulxonalari tizimining tashkil etilishi murojaatlarni davlat boshqaruvining axborot manbaiga aylantirdi. Elektron murojaatlar hududlar, idoralar va muammolar kesimida qayd etilishi davlat organlariga takrorlanayotgan masalalarni aniqlash va ijroni nazorat qilish imkonini berdi. Virtual qabulxona fuqarolarning murojaatini masofadan yuborish bilan birga uning ko‘rib chiqilish holatini kuzatish va yozishmalarni shaxsiy kabinetda saqlash mexanizmini shakllantirdi [2].

2021-yil 16-iyundagi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Davlat organlari va tashkilotlarining faoliyati ochiqligini ta’minlash, shuningdek, jamoatchilik nazoratini samarali amalga oshirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-6247-son Farmon ochiq ma’lumotlar sifatida e’lon qilinishi lozim bo‘lgan ijtimoiy ahamiyatga molik axborotlar ro‘yxatini belgilab, davlat organlari ochiqligini muvofiqlashtirish va monitoring qilish mexanizmini kuchaytirdi. Xarajatlar, davlat xaridlari, xizmat safarlari, subsidiya va boshqa jamoat manfaatiga daxldor ma’lumotlarning ochiq formatda joylashtirilishi fuqarolik jamiyati va ommaviy axborot vositalarining tahlil imkoniyatlarini kengaytirdi.

O‘zbekistonlik huquqshunos G.K.Kuatbek mahalliy hokimiyat vakillik organlari faoliyatining ochiqligini ta’minlashda rasmiy veb-saytlar, ochiq majlislar, axborot so‘rovlarini elektron yuborish va jamoatchilik kengashlari monitoringining ahamiyatini o‘rganadi [3,14]. Tadqiqotda raqamlashtirish sharoitida mahalliy vakillik organlarining internet resurslaridan foydalanish imkoniyatini kengaytirish va e’lon qilinadigan axborotning to‘liqligi hamda yangilanishini ta’minlash zarurligi qayd etilgan. Ushbu qarash raqamli ochiqlikni ma’lumotni veb-saytga

joylashtirish holati bilan cheklamasdan, uning dolzarbligi, foydalanish qulayligi va jamoatchilik nazorati uchun amaliy qiymati orqali baholashga asos beradi.

Raqamli ishtirok mexanizmlari davlat organlari qarorlari loyihalarini jamoatchilik muhokamasiga qo'yish, elektron murojaatlar, ochiq ma'lumotlardan foydalanish va ijtimoiy tarmoqlar orqali fikr bildirish shakllarini qamrab oladi. Ushbu kanallar fuqarolarning boshqaruv jarayonidagi axborot ishtirokini kengaytirdi. Ayni paytda bildirilgan takliflarning qaror mazmuniga qanday ta'sir qilgani, davlat organlarining javobi va raqamli muloqot natijalarining hisobdorligi ishtirok mexanizmlarining amaliy samaradorligini belgilovchi mezon bo'lib qolmoqda.

Qayd etish lozimki, Yangi O'zbekistonda raqamlashtirish siyosati respublika darajasidagi vazirlik va idoralar bilan birga hududiy boshqaruv organlari faoliyatini ham qamrab oldi. Viloyat, tuman va shahar hokimliklarida elektron hujjat aylanishi, rasmiy veb-saytlar, murojaatlar bilan ishlash tizimlari, mahalliy davlat xizmatlari va hududiy ma'lumotlar bazalarini joriy etish boshqaruvning markaziy va mahalliy darajalari o'rtasidagi axborot aloqalarini yangiladi.

Shuningdek, “Raqamli O'zbekiston — 2030” strategiyasida hududlarni raqamli transformatsiya qilish bo'yicha alohida dasturlar va yo'l xaritalarining belgilanishi milliy siyosatni mahalliy sharoitlarga moslashtirishga qaratilgan [4]. Hududiy loyihalarda telekommunikatsiya infratuzilmasi, davlat xizmatlari, sog'liqni saqlash, ta'lim, kommunal xo'jalik va mahalliy boshqaruv jarayonlarini raqamlashtirish vazifalari o'zaro bog'langan.

Davlat xizmatlari markazlarining hududlarda tashkil etilishi raqamli xizmatlarning aholiga yaqinligini oshirdi. Markazlar turli vazirlik va idoralarning xizmatlarini yagona joyda ko'rsatib, fuqarolarning viloyat yoki poytaxtdagi markaziy idoralarga borish ehtiyojini kamaytirdi. O'lis hududlarda filiallar va sayyor xizmatlarning yo'lga qo'yilishi elektron boshqaruvni hududiy infratuzilma bilan uyg'unlashtirishga xizmat qildi.

Hududiy raqamlashtirishning amaliy sur'ati internet sifati, aloqa infratuzilmasi, mahalliy organlarning texnik ta'minoti va xodimlarning raqamli ko'nikmalariga qarab farqlanadi. Bir xil elektron platformaning turli hududlarda turlicha ishlashi ko'pincha dasturiy mahsulotning o'zidan ko'ra, ma'lumotlar bazasining sifati, texnik xizmat ko'rsatish va foydalanuvchilarga maslahat berish tizimi bilan bog'liq. Shu sababli hududiy amaliyotni baholashda xizmatning portalda mavjudligi va undan real foydalanish imkoniyati alohida ko'rib chiqiladi.

Mahalliy hokimliklarning rasmiy veb-saytlari, ijtimoiy tarmoqlardagi sahifalari va elektron murojaat kanallari hududiy boshqaruvning axborot ochiqligini ta'minlash vositasiga aylandi. O'zbekistonlik huquqshunos G.K.Kuatbekning tadqiqotida mahalliy vakillik organlari veb-resurslarida ayrim ma'lumotlarning mavjud emasligi yoki o'z vaqtida yangilanmasligi ochiqlikning huquqiy talabi bilan amaliy ijrosi o'rtasidagi tafovut sifatida ko'rsatilgan [3,13]. Bu kuzatuv mahalliy raqamlashtirishning natijadorligini axborotning muntazamligi va foydalanuvchiga yetib borishi orqali baholash zarurligini anglatadi.

Hududiy raqamlashtirish davlat boshqaruvining markaziy va mahalliy bo'g'inlari o'rtasidagi ma'lumot oqimini tezlashtirdi, biroq mahalliy organlarning mustaqil axborot salohiyati bir xil shakllanmadi. Ayrim hududlarda innovatsion yechimlar faol joriy etilgan bo'lsa, boshqalarida markaziy platformalardan foydalanish ustunlik qiladi. Ushbu holat Yangi O'zbekistondagi raqamlashtirishning umumiy siyosiy yo'nalishi yagona bo'lishiga qaramay, amaliy natijalar hududiy resurs va tashkiliy salohiyatga qarab farqlanishini ko'rsatadi.

Demak, Yangi O'zbekistonda davlat boshqaruviga AKTni joriy etish natijasida elektron hukumatning huquqiy, institutsional va texnologik asoslari shakllandi. Davlat xizmatlari portali, Davlat xizmatlari markazlari, Virtual qabulxona, ochiq ma'lumotlar tizimi va idoralararo elektron

hamkorlik mexanizmlari davlat bilan fuqaro o'rtasidagi aloqalarning yangi tashkiliy shakllarini yuzaga keltirdi. Raqamlashtirish davlat boshqaruvining alohida funksiyalarini qamrab olgan tajribalardan umumiy davlat siyosatiga aylanish yo'lini bosib o'tdi.

Davlat xizmatlari sohasidagi islohotlar xizmat ko'rsatish nuqtalarining markazlashuvi, elektron ariza berish, xizmat holatini kuzatish va ayrim hujjatlarni idoralararo tartibda olish imkoniyatini kengaytirdi. Fuqaroga yuklatilgan ma'muriy jarayonlarning bir qismi davlat organlarining ichki elektron hamkorligiga o'tkazildi. Bu o'zgarish davlat xizmatining natijasi bilan birga uni ko'rsatish jarayonini ham qayta tashkil etdi.

Elektron hukumatning rivojlanishi davlat organlarining axborot tizimlariga qo'yiladigan talablarni birxillashtirish va loyihalarni markaziy ekspertizadan o'tkazish mexanizmini shakllantirdi. Axborot tizimlarini yaratishdan oldin ularning boshqa platformalar bilan integratsiyasi, funksional takrorlanishi va texnik talablari baholanishi raqamli boshqaruvning institutsional tartibini kuchaytirdi. Bu jarayon davlat organlarining texnologik tashabbuslarini umumiy raqamli siyosat bilan muvofiqlashtirishga xizmat qildi.

Umuman olganda, ochiqlik va raqamli muloqot sohasidagi islohotlar fuqarolarning davlat organlari faoliyati haqidagi ma'lumotlarga kirishini kengaytirganligini ko'rsatadi. Islohotlarning hududiy natijalari davlat xizmatlari markazlari, rasmiy veb-resurslar va raqamli infratuzilmaning kengayishida namoyon bo'ladi. Biroq raqamli xizmatlardan foydalanish sur'ati va sifati hududlarning texnik imkoniyati, xodimlar malakasi hamda aholining raqamli ko'nikmalariga qarab farqlanishini ham hisobga olish lozim.

Demak, Yangi O'zbekistondagi raqamli islohotlar davlat boshqaruvining xizmat ko'rsatish, axborot almashinuvi, murojaatlar bilan ishlash va ochiqlik funksiyalarini sezilarli darajada yangilgan. Huquqiy asoslarning shakllanishi, maxsus institutlarning tashkil etilishi va yagona platformalarning rivojlanishi davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish uchun zarur tashkiliy muhitni yaratdi. Erishilgan natijalar raqamlashtirishning davlat apparati faoliyatiga chuqur kirib borganini ko'rsatsa, tizimlar o'rtasidagi integratsiya darajasi, ma'lumotlar sifati va hududiy amaliyotdagi farqlar mazkur jarayonning hali davom etayotgan institutsional transformatsiya ekanini anglatadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasining “Davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatining ochiqligi to'g'risida”gi Qonuni, 2014-yil 5-may, O'RQ-369-son [Elektron resurs]. – URL: <https://lex.uz/docs/-2381133> (murojaat qilingan sana: 2026.06.24).
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari bilan ishlash tizimini tubdan takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to'g'risida”gi Farmoni, 2016-yil 28-dekabr, PF-4904-son [Elektron resurs]. – URL: <https://lex.uz/docs/-3089924> (murojaat qilingan sana: 2026.07.05).
3. Куятбек.Г.К. Ўзбекистон ва Қозоғистонда маҳаллий ҳоқимият вакиллик органлари фаолиятининг очиқлигини таъминлашнинг ташкилий-ҳуқуқий масалалари: юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати / Тошкент давлат юридик университети. – Тошкент, 2025. – Б. 14.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O'zbekiston — 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi Farmoni, 2020-yil 5-oktabr, PF-6079-son [Elektron resurs]. – URL: <https://lex.uz/docs/-5030957> (murojaat qilingan sana: 2026.07.05).

